

FIȘA DISCIPLINEI

Arheologie romană și postromană

Anul universitar 2025-2026

1. Date despre program

1.1. Instituția de învățământ superior	Universitatea Babeș-Bolyai
1.2. Facultatea	de Istorie și Filosofie
1.3. Departamentul	de Istorie antică și Arheologie
1.4. Domeniul de studii	Istorie
1.5. Ciclul de studii	licență
1.6. Programul de studii / Calificarea	Arheologie
1.7. Forma de învățământ	zi

2. Date despre disciplină

2.1. Denumirea disciplinei		Seminar special 1: Arheologie romană și romană târzie				Codul disciplinei	HLR1509
2.2. Titularul activităților de curs			conf. dr. Dan Ruscu				
2.3. Titularul activităților de seminar			prof. dr. Sorin Nemeti				
2.4. Anul de studiu	III	2.5. Semestrul	5	2.6. Tipul de evaluare	E	2.7. Regimul disciplinei	DS

3. Timpul total estimat (ore pe semestru al activităților didactice)

3.1. Număr de ore pe săptămână	4	din care: 3.2. curs	-	3.3. seminar/ laborator/ proiect	4
3.4. Total ore din planul de învățământ	56	din care: 3.5. curs	-	3.6 seminar/laborator	56
Distribuția fondului de timp pentru studiul individual (SI) și activități de autoinstruire (AI)					ore
Studiul după manual, suport de curs, bibliografie și notițe (AI)					20
Documentare suplimentară în bibliotecă, pe platformele electronice de specialitate și pe teren					20
Pregătire seminare/ laboratoare/ proiecte, teme, referate, portofolii și eseuri					20
Tutoriat (consiliere profesională)					5
Examinări					4
Alte activități					
3.7. Total ore studiu individual (SI) și activități de autoinstruire (AI)				69	
3.8. Total ore pe semestru				125	
3.9. Numărul de credite				5	

4. Precondiții (acolo unde este cazul)

4.1. de curriculum	
4.2. de competențe	

5. Condiții (acolo unde este cazul)

5.1. de desfășurare a cursului	
5.2. de desfășurare a seminarului/ laboratorului	

6.1. Competențele specifice acumulate

Competențe profesionale/esențiale	• Înțelegerea cadrului cronologic, geografic și cultural al epocii romane și romane târzii. • Capacitatea de identificare și clasificare a principalelor categorii de artefacte și structuri arheologice. • Analiza critică a contextului stratigrafic și interpretarea materialului arheologic în raport cu sursele istorice. • Utilizarea corectă a metodelor și terminologiei de specialitate în descrierea și interpretarea datelor. • Corelarea informațiilor arheologice cu procesele istorice și culturale ale Antichității romane.
Competențe transversale	• Capacitatea de a lucra autonom și în echipă în activități de analiză și cercetare arheologică. • Aplicarea riguroasă a principiilor etice în cercetarea și interpretarea patrimoniului arheologic. • Gestionarea eficientă a resurselor bibliografice și digitale. • Comunicarea clară și logică, orală și scrisă, a rezultatelor cercetării. • Dezvoltarea spiritului critic, a gândirii analitice și a respectului față de patrimoniul cultural.

6.2. Rezultatele învățării

Cunoștințe	Studentul cunoaște: • caracteristicile definitorii ale epocii romane și romane târzii și principalele transformări arheologice din Imperiul roman și din teritoriile învecinate • tipurile de artefacte și complexe arheologice caracteristice (basilici, fortificații târzii, necropole, locuințe) • terminologia de specialitate privind epoca romană târzie și interpretarea culturii materiale
Aptitudini	Studentul este capabil să: • aplice metode de analiză arheologică asupra materialului roman și roman târziu • descrie și clasifice artefactele conform criteriilor științifice actuale • interpreteze complexe arheologice în raport cu procesele istorice și culturale ale epocii • utilizeze surse bibliografice și baze de date arheologice pentru cercetare și documentare • elaboreze și prezinte analize sau rapoarte sintetice asupra unor descoperiri sau situri specifice.
Responsabilități și autonomie	Studentul are capacitatea de a lucra independent pentru: • a realiza analize și interpretări individuale asupra materialului arheologic; • a formula ipoteze proprii de interpretare bazate pe dovezi arheologice; • a selecta și evalua critic bibliografia și sursele vizuale; • a organiza eficient activități de documentare și redactare științifică; • a contribui responsabil la activități colective de cercetare, săpătură sau prelucrare a materialului arheologic.

7. Obiectivele disciplinei (reieșind din grila competențelor acumulate)

7.1 Obiectivul general al disciplinei	Dezvoltarea capacității studenților de a interpreta materialul arheologic specific epocii romane (sec. II-III p. Chr.) și romane târzii (sec. IV-VII p. Chr.) în contextul transformărilor politice, economice și culturale din bazinul Mediteranei. Seminarul urmărește formarea competențelor analitice și critice necesare pentru descrierea, clasificarea și interpretarea complexelor arheologice și artefactelor din această perioadă.
7.2 Obiectivele specifice	Se urmărește dezvoltarea capacităților: • de a identifica principalele tipuri de situri și artefacte specifice arheologiei romane și romane târzii (așezări urbane, fortificații, necropole, obiecte de uz cotidian, elemente de artă și religie). • explica procesele de transformare culturală din secolele II-III și IV-VII p. Chr. • interpreta complexe arheologice din perspectivă cronologică și culturală. • elaboreza și prezinta analize sau rapoarte sintetice bazate pe date arheologice și bibliografice

8. Conținuturi

8.1 Curs. Arheologie romană târzie	Metode de predare	Observații
1. Introducere în arheologia romană târzie	prelegere	
2. Transformările Imperiului Roman în secolele III-IV p. Chr.	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
3. Urbanismul roman târziu	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
4. Reședințele imperiale: Roma, Ravenna, Constantinopole	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
5. Noile elite ale lumii romane târzii: moduri de reprezentare	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
6. Arhitectura militară și fortificațiile târzii	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
7. Locuința și viața cotidiană	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
8. Artă și iconografia romană târzie	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
9. Biserica și Imperiul	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
10. Arheologia religiei: peisajul religios al Mediteranei	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
11. Necropolele și riturile funerare	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
12. Germanici și romanici: conviețuire și interferențe culturale	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
13. Situri și descoperiri reprezentative în provinciile dunărene	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
14. Concluzie: între cultura clasică și Evul Mediu	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
Bibliografie: Bowersock, G. W. / P. Brown / O. Grabar (eds.), <i>Late Antiquity. A Guide to the Postclassical World</i> , Cambridge Mass. – London, 1999 Bowman, A. / P. Garnsey / A. Cameron, <i>The Cambridge Ancient History, Vol. XII: The Crisis of Empire, AD 193-337</i> , Cambridge 2007 Brown, P., <i>The World of Late Antiquity. AD 150-750</i> , London 1989 Cameron, A. / B. Ward-Perkins / M. Whitby, <i>The Cambridge Ancient History, Vol. XIV: Late Antiquity. Empire and Successors, AD 425-600</i> , Cambridge 2007 Cameron, A. / P. Garnsey, <i>The Cambridge Ancient History, Vol. XIII: The Late Empire 337-425 AD</i> , Cambridge 2007 Cameron, A., <i>The Later Roman Empire. AD 284-430</i> , London 1993 Cameron, A., <i>The Mediterranean World in Late Antiquity AD 395-600</i> , London 2001 Collins, R., <i>Early Medieval Europe 300-1000</i> , London 1991 Jones, A. H. M., <i>The Later Roman Empire, 284-602. A Social, Economic and Administrative Survey</i> , vol. I-III, Oxford 1964 Liebeschuetz, J. H. W. G., <i>Barbarians and Bishops: Army, Church, and State in the Age of Arcadius and Chrysostom</i> , Oxford 1990 Liebeschuetz, J. H. W. G., <i>Decline and Fall of the Roman City</i> , Oxford 2001 Mitchell, S., <i>A History of the Later Roman Empire, AD 284-641</i> , Oxford 2015 Rousseau, Ph. (ed.), <i>A Companion to Late Antiquity</i> , Oxford 2009 Wickham, C., <i>The Inheritance of Rome. A History of Europe from 400 to 1000</i> , London 2009		
8.2 Seminar / laborator: Autohtoni și coloniști în Dacia romană	Metode de predare	Observații
1. Problema autohtonilor în Dacia romană. <i>Daco-românismul</i> și căutarea dacilor. Dacologie și dacomanie în cultura română modernă.	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
2. Exterminarea dacilor în <i>Bellum Dacicum Traiani</i> . Istoria unei idei. Texte literare.	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
3. Dacii în Imperiul Roman. Imaginea dacilor în arta oficială și artele minore.	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
4. Integrarea provincialilor în Imperiul Roman. Romanizare și creolizare.	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
5. Colonizarea Daciei. Urbanizarea și elementul	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză	

militar.	și interpretare a surselor scrise și arheologice	
6. Grupuri de coloniști. Illyrii. Norico-pannonii. Africanii. Sirienii și palmirenii. Microasiani.	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
7. Dacii în epoca romană. Dacii în Imperiul Roman. Onomastică.	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
8. Coloniști și autohtoni în epigrafia Daciei romane. Onomastica și originea etnică a persoanelor.	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
9. Absența cultelor și credințelor autohtone în provincia Dacia. Manifestări religioase ale persoanelor de origine dacică în Imperiul roman.	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
10. Dacii în provincia Dacia. Toponimia și hidronimia locală.	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
11. Dacii în provincia Dacia. Realități arheologice. Ceramică.	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
12. Dacii în provincia Dacia. Realități arheologice. Așezări	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
12. Dacii în provincia Dacia. Realități arheologice. Cimitire.	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	
14. Dacia Magna. Dacii din vecinătatea granițelor în secolele II-III p. Chr. Carpii. Costobocii. Izvoare literare și realități arheologice.	discuție pornind de la un referat sau eseu; analiză și interpretare a surselor scrise și arheologice	

Bibliografie:

C. Daicoviciu, *La Transylvanie dans l'Antiquité*, Bucarest, 1945, p. 113-153.
A. Alföldy, *Daci e romani in Transilvania*, Budapest, 1940, p. 15-35.
D. Ruscu, *Provincia Dacia în istoriografia antică*, Cluj-Napoca, 2003.
S. Nemeti, D. Dana (eds.), *The Dacians in the Roman Empire. Provincial Constructions*, Cluj-Napoca, 2019.
M. Gramatopol, *Arta imperială a epocii lui Traian*, Buc., 1984, p.108-174, 175-229.
G. Woolf, *Becoming Roman. The Origins of the Provincial Civilization in Gaul*, Cambridge University Press, 1998.
M. Benabou, *La résistance africaine à la romanisation*, Paris, 1976.
S. Sanie, *Culte orientale în Dacia romană. 1. Cultele siriene și palmiriene*, București, 1981.
D. Dana, *Les Daces dans les ostraca du désert Oriental de l'Égypte. Morphologie des noms daces*, ZPE, 143, 2003, 166-186.
N. Gostar, *Culte autohtone în Dacia romană*, în *AIIA Iași*, II, 1965, p. 237-254.
S. Nemeti, *Finding Arcobadara. Essay on Geography and Administration of Roman Dacia*, Mega Publishing House, Cluj-Napoca, 2014.
M. Negru, *The Native Pottery of Roman Dacia*, Oxford, BAR Int.S. 1097, 2003.
D. Protase, *Un cimitir dacic de epocă romană de la Sopor de Câmpie*, Buc., 1976.
C. H. Opreanu, *Dacia romana și Barbaricum*, Timisoara, 1998.

9. Coroborarea conținuturilor disciplinei cu așteptările reprezentanților comunității epistemice, asociațiilor profesionale și angajatori reprezentativi din domeniul aferent programului

- Disciplina este aliniată standardelor actuale ale cercetării arheologice și recomandărilor comunității internaționale, asigurând formarea competențelor necesare activității în cercetare, muzee și protejarea patrimoniului. Conținuturile răspund cerințelor mediului profesional privind analiza materialului arheologic, redactarea științifică și aplicarea principiilor etice și legislative din domeniu.

10. Evaluare

Tip activitate	10.1 Criterii de evaluare	10.2 Metode de evaluare	10.3 Pondere din nota finală
10.4 Curs			
10.5 Seminar/laborator	Capacitatea de a interpreta și încadra în contextul istoric diferite categorii de surse (scrise, monumente de artă).	Prezentarea unor referate ca bază pentru discuții.	50%

10.6 Standard minim de performanță

- Capacitatea de recunoaște și descrie monumente și artefacte aparținând Antichității târzii.

11. Etichete ODD (Obiective de Dezvoltare Durabilă / Sustainable Development Goals)

								
--	--	--	---	--	--	--	--	--